

UMOWA RAMOWA**o partnerstwie i współpracy między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Filipin, z drugiej strony**

UNIA EUROPEJSKA, zwana dalej „Unią”,

oraz

KRÓLESTWO BELGII,

REPUBLIKA BUŁGARII,

REPUBLIKA CZESKA,

KRÓLESTWO DANII,

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC,

REPUBLIKA ESTOŃSKA,

IRLANDIA,

REPUBLIKA GRECKA,

KRÓLESTWO HISZPANII,

REPUBLIKA FRANCUSKA,

REPUBLIKA WŁOSKA,

REPUBLIKA CYPRYJSKA,

REPUBLIKA ŁOTEWSKA,

REPUBLIKA LITEWSKA,

WIELKIE KSIĘSTWO LUKSEMBURGA,

REPUBLIKA WĘGIERSKA,

MALTA,

KRÓLESTWO NIDERLANDÓW,

REPUBLIKA AUSTRII,

RZECZPOSPOLITA POLSKA,

REPUBLIKA PORTUGALSKA,

RUMUNIA,

REPUBLIKA SŁOWENII,

REPUBLIKA SŁOWACKA,

REPUBLIKA FINLANDII,

KRÓLESTWO SZWECJI,

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ,

Umawiające się Strony Traktatu o Unii Europejskiej, zwane dalej „państwami członkowskimi”,

z jednej strony, oraz

REPUBLIKA FILIPIN, zwana dalej „Filipinami”,

z drugiej strony,

zwane dalej wspólnie „Stronami”,

ZWAŻYWSZY na tradycyjną przyjaźń między Stronami oraz łączące je bliskie więzi historyczne, polityczne i gospodarcze,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony przywiązują szczególną wagę do wszechstronnego charakteru swoich wzajemnych stosunków,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony uważają, że niniejsza umowa stanowi część szerszych stosunków między nimi, między innymi w ramach umów, których obie Strony są stronami,

POTWIERDZAJĄC przywiązanie Stron do poszanowania zasad demokracji i praw człowieka zawartych w Powszechnej deklaracji praw człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz innych stosownych instrumentów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, których są stronami,

POTWIERDZAJĄC swoje przywiązanie do zasad praworządności i dobrego rządzenia oraz swoje dążenie do wspierania postępu gospodarczego i społecznego swoich narodów,

POTWIERDZAJĄC dążenie do zacieśnienia współpracy w zakresie stabilności, sprawiedliwości i bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym w celu wspierania stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego, eliminacji ubóstwa i osiągnięcia milenijnych celów rozwoju,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony uznają terroryzm za zagrożenie dla bezpieczeństwa światowego oraz pragną zintensyfikować dialog i współpracę w dziedzinie zwalczania terroryzmu, w pełni uwzględniając przyjętą przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2006 roku globalną strategię zwalczania terroryzmu i stosowne dokumenty Rady Bezpieczeństwa ONZ (RB ONZ), w szczególności rezolucje RB ONZ nr 1373, 1267, 1822 i 1904,

WYRAŻAJĄC swoje pełne zaangażowanie w przeciwdziałanie wszystkim formom terroryzmu i ich zwalczanie oraz w tworzenie skutecznych instrumentów międzynarodowych w celu ich eliminowania,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony potwierdzają, że skuteczne środki zwalczania terroryzmu i ochrony praw człowieka powinny się uzupełniać i wzajemnie wspierać,

UZNAJĄC potrzebę wzmocnienia i zacieśnienia współpracy w zwalczaniu nadużywania narkotyków i handlu narkotykami w obliczu poważnych zagrożeń, jakie stanowią one dla pokoju, bezpieczeństwa, stabilności i rozwoju gospodarczego w wymiarze międzynarodowym,

UZNAJĄC, że najcięższe przestępstwa wzbudzające niepokój społeczności międzynarodowej, odnoszące się do międzynarodowego prawa humanitarnego, ludobójstwa i innych zbrodni przeciwko ludzkości, nie mogą pozostać bezkarne i że należy zapewnić ściganie tych przestępstw w celu zapewnienia pokoju i sprawiedliwości w wymiarze międzynarodowym,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony zgadzają się również, iż rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego i pragną zintensyfikować dialog i współpracę w tej dziedzinie. Przyjęcie w drodze konsensusu rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1540 stanowi podstawę zobowiązania całej międzynarodowej społeczności do zwalczania rozprzestrzeniania broni masowego rażenia,

UZNAJĄC, że nielegalny handel bronią strzelecką i lekką wraz z amunicją do tej broni, nieprawidłowe zarządzanie, niewłaściwie zabezpieczone zapasy oraz niekontrolowane rozprzestrzenianie nadal stwarzają poważne zagrożenie dla międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i rozwoju,

UWZGLĘDNIAJĄC znaczenie Umowy o współpracy między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a państwami członkowskimi Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej z dnia 7 marca 1980 r. i późniejszych protokołów w sprawie przystąpienia,

UZNAJĄC znaczenie umacniania istniejących stosunków między Stronami, mając na względzie zacieśnienie współpracy między nimi oraz ich wspólną chęć do konsolidacji, pogłębienia i zróżnicowania wzajemnych stosunków w obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, w oparciu o równość, niedyskryminację oraz poszanowanie środowiska naturalnego i wzajemne korzyści,

UZNAJĄC znaczenie dialogu i współpracy między Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) a Unią Europejską,

WYRAŻAJĄC swoje pełne zaangażowanie we wspieranie zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony środowiska i skutecznej współpracy mającej na celu przeciwdziałanie zmianie klimatu,

PODKREŚLAJĄC znaczenie pogłębionej współpracy w dziedzinie sprawiedliwości i bezpieczeństwa,

UZNAJĄC swoje pełne zaangażowanie we wszechstronny dialog i współpracę we wspieraniu migracji i rozwoju oraz w skuteczne upowszechnianie i wdrażanie uznanych na szczeblu międzynarodowym standardów pracy i standardów socjalnych,

ZAUWAŻAJĄC, że postanowienia niniejszej umowy, które wchodzą w zakres części trzeciej tytuł V Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, są wiążące dla Zjednoczonego Królestwa i Irlandii albo jako oddzielnych Umawiających się Stron, albo jako części Unii Europejskiej, zgodnie z Protokołem w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonym do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. To samo stosuje się do Danii, zgodnie z Protokołem w sprawie stanowiska Danii, który jest załączony do tych traktatów,

UZNAJĄC wagę przykładaną przez Strony do zasad i postanowień rządzących handlem międzynarodowym, zawartych w szczególności w Porozumieniu ustanawiającym Światową Organizację Handlu (WTO), oraz potrzebę stosowania ich w sposób przejrzysty i niedyskryminujący,

POTWIERDZAJĄC swoje dążenie do zacieśnienia współpracy między Stronami w oparciu o wspólne wartości i wzajemne korzyści, całkowicie zgodnie z działaniami podejmowanymi w wymiarze regionalnym,

UZGODNIŁY, CO NASTĘPUJE:

TYTUŁ I

CHARAKTER I ZAKRES STOSOWANIA

Artykuł 1

Zasady ogólne

1. Poszanowanie zasad demokracji i praw człowieka, określonych w Powszechnej deklaracji praw człowieka i w innych stosownych instrumentach międzynarodowych dotyczących praw człowieka, których Strony są umawiającymi się stronami, oraz zasady praworządności, stanowi fundament polityki wewnętrznej i międzynarodowej obu Stron oraz zasadniczy element niniejszej umowy.
2. Strony potwierdzają wspólne wartości określone w Karcie Narodów Zjednoczonych.
3. Strony potwierdzają zobowiązanie do wspierania zrównoważonego rozwoju, współpracy w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zmianą klimatu oraz przyczyniania się do realizacji uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym celów rozwojowych, w szczególności celów zawartych w milenijnych celach rozwoju.
4. Strony potwierdzają przywiązanie do zasady dobrego rządzenia.
5. Strony uzgadniają, że współpraca w ramach niniejszej umowy będzie przebiegała zgodnie z krajowymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi każdej ze Stron.

Artykuł 2

Cele współpracy

W celu zacieśnienia stosunków dwustronnych Strony zobowiązują się do prowadzenia wszechstronnego dialogu i wspierania dalszej współpracy między nimi we wszystkich sektorach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania przewidzianych w niniejszej umowie. Ich starania będą w szczególności miały na celu:

- a) nawiązanie współpracy w sprawach politycznych, społecznych i gospodarczych w ramach wszystkich stosownych regionalnych i międzynarodowych forów i organizacji;
- b) nawiązanie współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu i przestępczości transgranicznej;

- c) nawiązanie współpracy w zakresie praw człowieka oraz dialogu w dziedzinie zwalczania poważnych przestępstw wzbudzających zaniepokojenie społeczności międzynarodowej;
- d) nawiązanie współpracy w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, broni strzeleckiej i lekkiej oraz wspierania procesów pokojowego i zapobiegania konfliktom;
- e) nawiązanie współpracy we wszystkich dziedzinach handlu i inwestycji będących przedmiotem wspólnego zainteresowania w celu ułatwienia przepływu towarów i inwestycji oraz usuwanie przeszkód w handlu i inwestycjach w sposób zgodny z zasadami WTO oraz bieżącymi i przyszłymi inicjatywami regionalnymi UE – ASEAN;
- f) nawiązanie współpracy w dziedzinie sprawiedliwości i bezpieczeństwa, w tym w zakresie współpracy prawnej, kwestii narkotyków, prania pieniędzy, zwalczania przestępczości zorganizowanej i korupcji, ochrony danych osobowych oraz uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych;
- g) nawiązanie współpracy w dziedzinach migracji i pracy na morzu;
- h) nawiązanie współpracy we wszystkich innych sektorach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, w tym w zakresie: zatrudnienia i spraw społecznych; współpracy na rzecz rozwoju, polityki gospodarczej, usług finansowych, dobrego rządzenia w dziedzinie podatków; polityki przemysłowej i MŚP, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), sektora audiowizualnego, mediów i multimedialnych, nauki i techniki, transportu, turystyki, kształcenia, kultury, dialogu międzykulturowego i międzywyznaniowego, energii, środowiska i zasobów naturalnych, w tym zmian klimatu, rolnictwa, rybołówstwa i rozwoju obszarów wiejskich, rozwoju regionalnego, zdrowia, statystyki, kontrolowania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi oraz administracji publicznej;
- i) zwiększenie udziału obu Stron w lokalnych i regionalnych programach współpracy, w których możliwy jest udział drugiej Strony;
- j) zwiększenie roli i podniesienie rangi Filipin i Unii Europejskiej;
- k) propagowanie porozumienia między obywatelami oraz skutecznego dialogu i interakcji ze zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim.

Artykuł 3

Współpraca w ramach organizacji regionalnych i międzynarodowych

Strony będą nadal wymieniać opinie i współpracować w ramach regionalnych i międzynarodowych forów i organizacji, takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych i jej stosowne agencje i organy takie jak Konferencja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Handlu i Rozwoju (UNCTAD), dialog UE – ASEAN, Forum Regionalne ASEAN, dialog Azja – Europa, WTO, Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) i Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO).

Artykuł 4

Współpraca dwustronna i regionalna

We wszystkich sektorach objętych dialogiem i współpracą w ramach niniejszej umowy, oraz kładąc jednocześnie nacisk na kwestie objęte współpracą UE – Filipiny, obie strony mogą również, za obopólną zgodą, współpracować poprzez działania na szczeblu regionalnym lub połączenie obu tych ram, z uwzględnieniem regionalnych procesów decyzyjnych danych grup regionalnych. W związku z tym przy wyborze odpowiednich ram działania Strony będą dążyły do uzyskania jak największego wpływu na wszystkie zainteresowane strony oraz do zwiększenia ich zaangażowania, starając się jednocześnie jak najwydajniej wykorzystać dostępne zasoby i zapewnić spójność z innymi działaniami.

TYTUŁ II

DIALOG POLITYCZNY I WSPÓŁPRACA

Artykuł 5

Proces pokojowy i zapobieganie konfliktom

Strony postanawiają kontynuować wspólne starania mające na celu propagowanie zapobiegania konfliktom oraz kultury pokoju, między innymi poprzez popieranie pokoju oraz programy edukacji pokojowej.

Artykuł 6

Współpraca w dziedzinie praw człowieka

1. Strony postanawiają współpracować w propagowaniu i skutecznej ochronie wszystkich praw człowieka, w tym również w ramach międzynarodowych instrumentów dotyczących praw człowieka, których są stronami.
2. Współpraca taka odbywać się będzie poprzez działania wspólnie uzgodnione przez Strony, między innymi:
  - a) wspieranie opracowywania i wdrażania krajowych planów działania w zakresie praw człowieka;
  - b) propagowanie świadomości i edukacji w zakresie praw człowieka;
  - c) wzmocnianie krajowych instytucji działających w zakresie praw człowieka;
  - d) w miarę możliwości pomoc w propagowaniu regionalnych instytucji działających w zakresie praw człowieka;
  - e) nawiązanie konstruktywnego dialogu między Stronami w zakresie praw człowieka; oraz
  - f) współpraca z organami ONZ działającymi w zakresie praw człowieka.

Artykuł 7

Poważne przestępstwa wzbudzające zaniepokojenie społeczności międzynarodowej

1. Strony uznają, że najpoważniejsze przestępstwa wzbudzające zaniepokojenie społeczności międzynarodowej odnoszące się do międzynarodowego prawa humanitarnego, ludobójstwo i inne zbrodnie przeciwko ludzkości, nie powinny pozostać bezkarne i że należy zapewnić ściganie tych przestępstw przez podjęcie działań odpowiednio na szczeblu krajowym albo międzynarodowym, w tym za pośrednictwem Międzynarodowego Trybunału Karnego, zgodnie z przepisami prawa krajowego każdej ze Stron.
2. Strony postanawiają prowadzić skuteczny dialog w sprawie powszechnego przestrzegania statutu rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego zgodnie z przepisami prawa każdej ze Stron, w tym również w sprawie zapewnienia wsparcia w budowaniu potencjału.

Artykuł 8

Zwalczanie rozprzestrzeniania broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia

1. Strony uważają, że rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia przez państwa lub podmioty niepaństwowe lub na rzecz państw lub podmiotów niepaństwowych stanowi jedno z największych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym.
2. Strony postanawiają w związku z tym współpracować i przeciwdziałać rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia poprzez pełne przestrzeganie i wdrażanie na poziomie krajowym podjętych przez Strony zobowiązań w ramach międzynarodowych traktatów i porozumień o rozbrojeniu i nierozprzestrzenianiu oraz innych stosownych zobowiązań międzynarodowych, takich jak rezolucja RB ONZ nr 1540. Strony zgadzają się, że niniejsze postanowienie stanowi jeden z zasadniczych elementów niniejszej umowy.
3. Ponadto Strony postanawiają:
  - a) podjąć odpowiednie kroki w celu podpisania oraz ratyfikowania – całkowicie zgodnie z procedurami ratyfikacji Stron – zobowiązań każdej ze Stron lub w stosownych przypadkach przystąpienia do nich oraz wdrażania ich, które to zobowiązania wynikną z innych stosownych instrumentów międzynarodowych, w tym odnośnych rezolucji RB ONZ;
  - b) ustanowić skuteczny system kontroli wywozu na szczeblu krajowym pozwalający na kontrolę wywozu i tranzytu towarów związanych z bronią masowego rażenia, w tym ostatecznego użycia technologii podwójnego zastosowania pod kątem broni masowego rażenia, oraz obejmujący skuteczne kary w przypadku naruszenia kontroli wywozu.

Strony uznają, że wdrożenie kontroli wywozu nie powinno utrudniać współpracy międzynarodowej w zakresie materiałów, urządzeń i technologii przeznaczonych do celów pokojowych, przy czym cele pokojowego zastosowania nie powinny być wykorzystywane do ukrywania rozprzestrzeniania broni.

4. Strony postanawiają nawiązać regularny dialog polityczny, który będzie towarzyszył tym elementom i je konsolidował. Strony mogłyby również pracować nad nawiązaniem dialogu na szczeblu regionalnym.

Artykuł 9

Broń strzelecka i lekka

1. Strony uznają, że nielegalny handel bronią strzelecką i lekką (BSiL), w tym amunicją do tej broni, oraz jej nadmierne gromadzenie, nieprawidłowe zarządzanie nią, niewłaściwie zabezpieczone zapasy oraz niekontrolowane rozprzestrzenianie nadal stwarzają poważne zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

2. Strony postanawiają przestrzegać swoich zobowiązań dotyczących rozwiązania wszystkich aspektów nielegalnego handlu BSiL oraz w pełni realizować te zobowiązania w ramach istniejących umów międzynarodowych i rezolucji RB ONZ, jak również swoich zobowiązań w ramach innych instrumentów międzynarodowych mających zastosowanie w tej dziedzinie, takich jak Program działania ONZ na rzecz zapobiegania nielegalnemu handlowi bronią strzelecką i lekką, zwalczania i eliminowania go we wszystkich aspektach.

3. Strony zobowiązują się do nawiązania regularnego dialogu politycznego w celu wymiany opinii i informacji oraz opracowania wspólnego podejścia do zagadnień i problemów związanych z nielegalnym handlem BSiL, a także w celu wzmocnienia zdolności Stron do zapobiegania takiemu handlowi oraz jego zwalczania i eliminowania.

Artykuł 10

Współpraca w zwalczaniu terroryzmu

1. Strony potwierdzają znaczenie zapobiegania terroryzmowi oraz zwalczania go zgodnie ze swoimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi oraz z poszanowaniem praworządności, prawa międzynarodowego, w szczególności Karty Narodów Zjednoczonych i odnośnych rezolucji RB ONZ, prawa praw człowieka, prawa uchodźców i międzynarodowego prawa humanitarnego oraz międzynarodowych konwencji, których są stronami, globalnej strategii ONZ dotyczącej zwalczania terroryzmu zawartej w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 60/28 z dnia 8 września 2006 r., a także wspólnej deklaracji UE – ASEAN z dnia 28 stycznia 2003 r. dotyczącej współpracy w celu zwalczania terroryzmu.

2. W tym celu Strony postanawiają współpracować poprzez:

- a) propagowanie wdrażania odnośnych rezolucji RB ONZ, takich jak rezolucje nr 1373, 1267, 1822 i 1904, oraz stosownych międzynarodowych konwencji i instrumentów;
- b) propagowanie współpracy między państwami członkowskimi ONZ w celu skutecznego wdrożenia Globalnej strategii ONZ dotyczącej zwalczania terroryzmu;
- c) wymianę informacji i zacieśnienie współpracy i koordynacji w zakresie egzekwowania prawa, korzystając w tym celu z istniejących krajowych biur Interpolu za pośrednictwem Globalnego Systemu Komunikacji Interpolu (I-24/7);
- d) wymianę informacji o grupach terrorystycznych oraz ich sieciach wsparcia, prowadzoną zgodnie z prawem międzynarodowym i krajowym;
- e) wymianę opinii o środkach i metodach stosowanych w celu zwalczania terroryzmu, w tym w dziedzinie szkoleń oraz technologii, a także wymianę doświadczeń w zapobieganiu terroryzmowi i radykalizacji postaw;
- f) współpracę mającą na celu pogłębienie konsensusu międzynarodowego w kwestii walki z terroryzmem i finansowaniem go oraz poprzez działanie na rzecz szybkiego osiągnięcia porozumienia w sprawie całościowej konwencji dotyczącej terroryzmu międzynarodowego w celu uzupełnienia istniejących instrumentów ONZ dotyczących zwalczania terroryzmu;

- g) wymianę sprawdzonych rozwiązań z dziedziny ochrony praw człowieka w walce z terroryzmem;
- h) propagowanie wdrażania i wzmocnionej współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu w ramach dialogu Azja – Europa i UE – ASEAN.

Artykuł 11

Współpraca w zakresie administracji publicznej

Strony postanawiają współpracować w celu wzmocnienia budowania potencjału w dziedzinie administracji państwowej. Współpraca w tym zakresie może obejmować wymianę opinii dotyczących sprawdzonych rozwiązań w zakresie metod zarządzania, świadczenia usług, wzmocnienia zdolności instytucjonalnych oraz w zakresie zagadnień dotyczących przejrzystości.

TYTUŁ III

HANDEL I INWESTYCJE

Artykuł 12

Zasady ogólne

1. Strony podejmują dialog na temat dwustronnego i wielostronnego handlu oraz kwestii związanych z handlem, z myślą o zacieśnieniu dwustronnych stosunków handlowych i zwiększaniu roli systemu handlu wielostronnego w propagowaniu wzrostu i rozwoju.
2. Strony zobowiązują się wspierać rozwój i zróżnicowanie wzajemnej wymiany handlowej w jak największym stopniu i w sposób przynoszący wzajemne korzyści. Strony zobowiązują się do stworzenia lepszych warunków dostępu do rynku poprzez dążenie do wyeliminowania barier w handlu, w szczególności barier pozataryfowych, oraz podejmowanie działań poprawiających przejrzystość z uwzględnieniem prac prowadzonych w tej dziedzinie przez organizacje międzynarodowe.
3. Uznając, że handel odgrywa niezbędną rolę w rozwoju oraz że pomoc w formie systemu preferencji handlowych i taryfowych przyczyniła się do rozwoju otrzymujących ją krajów rozwijających się, Strony starają się zwiększyć swój udział w konsultacjach dotyczących takiej pomocy przestrzegając w pełni zasad WTO.
4. Strony informują się wzajemnie o rozwoju polityk handlowych i polityk w kwestiach związanych z handlem, takich jak rolnictwo, bezpieczeństwo żywności, ochrona konsumentów i środowiska, w tym gospodarowanie odpadami.
5. Strony zachęcają do dialogu i współpracy w celu rozwijania stosunków handlowych i inwestycyjnych, w tym działania zmierzające do rozwiązywania problemów handlowych oraz innych zagadnień związanych z handlem w dziedzinach, o których mowa w artykułach 13–19.

Artykuł 13

Kwestie sanitarne i fitosanitarne

1. Strony współpracują w zakresie bezpieczeństwa żywności oraz kwestii sanitarnych i fitosanitarnych w celu ochrony życia i zdrowia ludzi, zwierząt i roślin na terytoriach Stron.
2. Strony prowadzą rozmowy i wymieniają informacje na temat środków każdej ze Stron zdefiniowanych w porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych, w Międzynarodowej konwencji ochrony roślin, przez Światową Organizację Zdrowia Zwierząt oraz Komisję *Codex Alimentarius*, takich jak przepisy ustawowe i wykonawcze, certyfikacja, procedury kontrolne i procedury nadzoru, w tym procedury zatwierdzania zakładów i wdrażanie zasad tworzenia stref.
3. Strony postanawiają podjąć współpracę w zakresie budowania potencjału w kwestiach sanitarnych i fitosanitarnych oraz w razie potrzeby w kwestii dobrostanu zwierząt.

4. Strony w odpowiednim czasie nawiązują dialog w kwestiach sanitarnych i fitosanitarnych na wniosek jednej ze Stron o rozważenie zagadnień dotyczących kwestii sanitarnych i fitosanitarnych oraz innych pilnych związanych z nimi kwestii objętych niniejszym artykułem.
5. Strony wyznaczają punkty kontaktowe w celu porozumiewania się w sprawach objętych niniejszym artykułem.

Artykuł 14

Barierzy techniczne w handlu

1. Strony postanawiają, że współpraca w zakresie norm, przepisów technicznych i oceny zgodności będzie kluczowym celem w odniesieniu do rozwoju handlu.
2. Strony wspierają stosowanie międzynarodowych norm oraz współpracują i wymieniają informacje dotyczące norm, procedur oceny zgodności i przepisów technicznych, szczególnie w ramach porozumienia WTO w sprawie barier technicznych w handlu. W tym celu Strony postanawiają w odpowiednim czasie nawiązać dialog w kwestiach barier technicznych w handlu na wniosek jednej ze Stron i wyznaczyć punkty kontaktowe w celu porozumiewania się w sprawach objętych niniejszym artykułem.
3. Współpracę w zakresie barier technicznych w handlu można realizować między innymi poprzez dialog, wspólne przedsięwzięcia, pomoc techniczną i programy budowania potencjału.

Artykuł 15

Ułatwienia w zakresie ceł i handlu

1. Strony dzielą się doświadczeniami i badają możliwości uproszczenia procedur przywozowych, wywozowych i innych procedur celnych, zapewnienia przejrzystości przepisów celnych i handlowych, rozwijania współpracy celnej oraz skutecznych mechanizmów wzajemnej pomocy administracyjnej. Strony dążą także do zbieżności poglądów i wspólnych działań w ramach stosownych inicjatyw międzynarodowych, w tym ułatwień w handlu. Strony zwrócą szczególną uwagę na zwiększenie bezpieczeństwa handlu międzynarodowego, w tym usług transportowych, na zapewnienie skutecznego i efektywnego egzekwowania praw własności intelektualnej przez organy celne oraz na zapewnienie równowagi między ułatwieniami w handlu a walką z oszustwami i nieprawidłowościami.
2. Bez uszczerbku dla innych form współpracy przewidzianych w niniejszej umowie Strony wyrażają zainteresowanie możliwością zawarcia protokołów o współpracy celnej i o wzajemnej pomocy w ramach instytucjonalnych określonych w niniejszej umowie.
3. Strony nadal uruchamiają środki wsparcia technicznego mające na celu wspieranie realizacji współpracy w kwestiach celnych i ułatwień w handlu w ramach niniejszej umowy, zgodnie z wzajemnymi uzgodnieniami.

Artykuł 16

Inwestycje

Strony wspierają większy przepływ inwestycji poprzez propagowanie atrakcyjnych i stabilnych warunków dla wzajemnych inwestycji dzięki konsekwentnemu dialogowi, którego celem jest wypracowanie stabilnych, przejrzystych, otwartych i niedyskryminujących zasad dla inwestorów, oraz poszukują mechanizmów administracyjnych ułatwiających przepływy inwestycyjne zgodnie z krajowymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi Stron.

Artykuł 17

Polityka konkurencji

1. Strony propagują ustalenie i utrzymanie zasad konkurencji oraz organów, które będą je wdrażać. Propagują stosowanie tych zasad w skuteczny, niedyskryminujący i przejrzysty sposób w celu wspierania pewności prawa na swoim terytorium.
2. W tym celu Strony zaangażują się w działania na rzecz budowania potencjału w dziedzinie polityki konkurencji, z zastrzeżeniem dostępności finansowania takich działań w ramach opracowanych przez Strony instrumentów i programów w zakresie współpracy.

*Artykuł 18***Usługi**

1. Strony postanawiają prowadzić konsekwentny dialog mający w szczególności na celu wymianę informacji o otoczeniu regulacyjnym każdej ze Stron, wspieranie dostępu do rynków drugiej strony, w tym handlu elektronicznego, wspieranie dostępu do kapitału i technologii oraz wspieranie handlu usługami między Stronami i na rynkach państw trzecich.
2. Potwierdzając konkurencyjność sektora usług każdej ze Stron, Strony podejmują rozmowy dotyczące wykorzystania możliwości w zakresie handlu usługami na rynkach drugiej strony.

*Artykuł 19***Prawa własności intelektualnej**

1. Strony potwierdzają dużą wagę, jaką przywiązują do ochrony praw własności intelektualnej, i zobowiązują się do ustanowienia odpowiednich środków mających na celu zapewnienie ochrony i egzekwowania praw własności intelektualnej we właściwy i skuteczny sposób przy jednoczesnym zapewnieniu zgodności tych środków ze sprawdzonymi rozwiązaniami i z normami międzynarodowymi, którymi Strony są związane.
2. Strony wspomagają się nawzajem w określaniu i realizacji programów związanych z własnością intelektualną, które przyczynią się do propagowania innowacji technologicznych i dobrowolnego transferu technologii oraz szkolenia zasobów ludzkich, jak również współpracują przy realizacji agendy rozwoju w ramach Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO).
3. Strony postanawiają zacieśniać współpracę w zakresie oznaczeń geograficznych, w tym ich ochrony, i w dziedzinie ochrony odmian roślin, uwzględniając między innymi w stosownych przypadkach rolę Międzynarodowego Związku Ochrony Nowych Odmian Roślin.
4. Strony wymieniają informacje i doświadczenia w zakresie praktyk związanych z własnością intelektualną, zapobiegania naruszeniom praw własności intelektualnej – w szczególności walki z podrabianiem i piractwem – zwłaszcza za pośrednictwem współpracy celnej i innych stosownych form współpracy, oraz w zakresie tworzenia i wspierania organizacji zajmujących się kontrolą i ochroną takich praw.

TYTUŁ IV

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA*Artykuł 20***Współpraca prawna**

1. Strony uznają szczególne znaczenie praworządności i wzmocnienia wszystkich odpowiednich instytucji.
2. Współpraca między Stronami może również obejmować wzajemną wymianę informacji dotyczących sprawdzonych rozwiązań z zakresu systemów prawnych i prawodawstwa.

*Artykuł 21***Współpraca w zakresie zwalczania narkotyków**

1. Strony współpracują w celu zapewnienia zrównoważonego podejścia poprzez skuteczną koordynację działań właściwych organów, w tym agencji ds. walki z narkotykami oraz organów w sektorach: zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, kształcenia, młodzieży, opieki społecznej, ceł, spraw wewnętrznych i innych sektorów oraz innych zainteresowanych stron, których dotyczy ten problem, w celu zmniejszenia podaży narkotyków i popytu na nie oraz wpływu narkotyków na osoby je zażywające, ich rodziny i na ogół społeczeństwa, jak również w celu skuteczniejszej kontroli prekursorów.

2. Strony uzgadniają sposób współpracy służącej realizacji tych celów. Swoje działania podejmują na podstawie powszechnie uznanych zasad zgodnie z odpowiednimi konwencjami międzynarodowymi, których są stronami, deklaracją polityczną oraz deklaracją w sprawie wytycznych dotyczących zmniejszenia popytu na narkotyki, przyjęte przez 20. specjalną sesję Zgromadzenia Ogólnego ONZ w sprawie narkotyków w czerwcu 1998 roku, a także zgodnie z deklaracją polityczną i planem działania dotyczącym współpracy międzynarodowej na rzecz opracowania zintegrowanej i zrównoważonej strategii walki z problemem narkotyków na świecie przyjętym na obradach wysokiego szczebla 52. sesji Komisji ONZ ds. Środków Odurzających w marcu 2009 roku.

3. Współpraca między Stronami obejmuje wsparcie techniczne i administracyjne w następujących obszarach:

- a) opracowywanie prawodawstwa krajowego i polityki krajowej;
- b) tworzenie instytucji krajowych i krajowych ośrodków informacji;
- c) wspieranie starań organizacji społeczeństwa obywatelskiego w dziedzinie narkotyków oraz starań na rzecz zmniejszenia popytu na narkotyki i szkód przez nie powodowanych;
- d) szkolenie personelu;
- e) poprawa egzekwowania przepisów oraz wymiany informacji zgodnie z prawodawstwem krajowym;
- f) badania naukowe dotyczące narkotyków;
- g) profilowanie narkotyków i zapobieganie produkcji środków niebezpiecznych/odurzających oraz zmianie przeznaczenia kontrolowanych prekursorów, w szczególności substancji niezbędnych do produkcji narkotyków.
- h) inne dziedziny wspólnie uzgodnione przez Strony.

Artykuł 22

Współpraca w zakresie zwalczania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu

1. Strony zgadzają się co do potrzeby podjęcia działań i współpracy w celu zapobiegania praniu pieniędzy stanowiących zyski z działalności przestępczej, takiej jak handel narkotykami i korupcja.

2. Obie Strony postanawiają propagować pomoc prawną, techniczną i administracyjną służącą tworzeniu i wdrażaniu przepisów oraz skutecznemu funkcjonowaniu mechanizmów zwalczania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Współpraca pozwoli w szczególności na wymianę istotnych informacji w ramach prawodawstwa każdej ze Stron oraz przyjęcie odpowiednich standardów celem zwalczania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, odpowiadających standardom przyjętym przez Unię oraz podmioty międzynarodowe działające w tym obszarze, takie jak Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF).

3. Obie Strony propagują współpracę w zwalczaniu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, na przykład poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie budowania potencjału.

Artykuł 23

Zwalczanie przestępczości zorganizowanej i korupcji

1. Strony postanawiają współpracować w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej i korupcji zdefiniowanych w Konwencji ONZ przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej i protokołach uzupełniających do tej konwencji oraz Konwencji ONZ przeciwko korupcji. Celem takiej współpracy Stron jest propagowanie i wdrażanie tych konwencji oraz innych mających zastosowanie instrumentów, których są one stronami.

2. Z zastrzeżeniem dostępnych zasobów współpraca ta obejmuje środki i przedsięwzięcia w zakresie budowania potencjału.

3. Strony postanawiają zapewnić współpracę między organami, agencjami i służbami ścigania oraz przyczynić się do zwalczania i likwidowania, w ramach prawodawstwa każdej ze Stron, międzynarodowych zagrożeń przestępczych wspólnych dla Stron. Współpraca między organami, agencjami i służbami ścigania może się odbywać w formie

wzajemnej pomocy w prowadzeniu dochodzeń, wymiany technik dochodzeniowych, wspólnego kształcenia i szkolenia pracowników organów ścigania oraz w formie wszelkich innych wspólnych działań i rodzajów pomocy, w tym istniejących krajowych biur Interpolu za pośrednictwem Globalnego Systemu Komunikacji Interpolu (I-24/7) lub podobnego systemu wymiany informacji, wynikających z wzajemnych uzgodnień Stron.

Artykuł 24

Ochrona danych osobowych

1. Strony postanawiają współpracować w celu poprawy stopnia ochrony danych osobowych do poziomu najwyższych standardów międzynarodowych, takich jak standardy zawarte w wytycznych w sprawie skomputeryzowanych archiwów danych osobowych przyjętych przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucją nr 45/95 z dnia 14 grudnia 1990 r.
2. Wzmocnienie ochrony danych przez zacieśnienie współpracy w zakresie ochrony danych osobowych może obejmować między innymi pomoc techniczną w formie wymiany informacji oraz wiedzy fachowej, która może obejmować między innymi następujące działania:
  - a) udostępnianie i wymianę informacji, ankiet, badań, polityk, procedur i sprawdzonych rozwiązań związanych z ochroną danych;
  - b) przeprowadzanie wspólnych szkoleń oraz programów, rozmów i konferencji informacyjnych, które zwiększą wiedzę obu Stron w zakresie ochrony danych, lub uczestniczenie w tych działaniach;
  - c) wymianę fachowców i ekspertów, którzy zbadają politykę w zakresie ochrony danych.

Artykuł 25

Uchodźcy i osoby wewnątrznie przesiedlone

Strony zobowiązują się nadal współpracować, w stosownych przypadkach, w zakresie kwestii dotyczących godziwych warunków życia uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych, z uwzględnieniem dotychczas zapewnionej pracy i pomocy, w tym poszukiwania trwałych rozwiązań.

TYTUŁ V

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE MIGRACJI I PRACY NA MORZU

Artykuł 26

Współpraca w zakresie migracji i rozwoju

1. Strony potwierdzają znaczenie wspólnego zarządzania przepływami migracyjnymi między swoimi terytoriami. W celu wzmocnienia współpracy Strony ustanawiają mechanizm wszechstronnych konsultacji i dialogu we wszystkich kwestiach związanych z migracją. Kwestie dotyczące migracji włącza się do krajowych strategii/krajowych ram rozwojowych mających na celu rozwój gospodarczy i społeczny krajów pochodzenia, tranzytu i przeznaczenia migrantów.
2. Współpraca między Stronami opiera się na ocenie szczególnych potrzeb przeprowadzonej w ramach wzajemnych konsultacji i uzgodnień pomiędzy Stronami oraz jest realizowana zgodnie z odpowiednim obowiązującym prawodawstwem Unii i prawodawstwem krajowym. Współpraca ta będzie koncentrować się w szczególności na:
  - a) czynnikach odpychających i przyciągających migracji;
  - b) rozwoju i wdrażaniu prawodawstwa krajowego i praktyk krajowych w odniesieniu do ochrony i praw migrantów w celu przestrzegania mających zastosowanie postanowień instrumentów międzynarodowych gwarantujących poszanowanie praw migrantów;

- c) opracowywaniu i realizacji prawodawstwa krajowego i praktyk krajowych w odniesieniu do ochrony międzynarodowej w celu przestrzegania postanowień Konwencji dotyczącej statusu uchodźców podpisanej w dniu 28 lipca 1951 roku i protokołu do niej, podpisanego w dniu 31 stycznia 1967 roku oraz innych stosownych instrumentów międzynarodowych, oraz w celu zapewnienia przestrzegania zasady *non-refoulement*;
  - d) zasadach przyjmowania oraz prawach i statusie osób przyjętych, zapewnieniu sprawiedliwego traktowania i możliwości integracji przebywających legalnie obcokrajowców, kształceniu i szkoleniach, działaniach przeciwko rasizmowi, dyskryminacji i ksenofobii;
  - e) ustanowieniu skutecznej polityki zapobiegania mającej na celu rozwiązanie problemu obecności na ich terytoriach obywateli drugiej Strony, którzy nie spełniają warunków wjazdu, przebywania lub stałego pobytu na terytorium zainteresowanej Strony, lub przestali je spełniać, przemytu ludzi oraz handlu ludźmi, w tym również metod zwalczania siatek zajmujących się przemytem ludzi i handlem ludźmi oraz ochrony ofiar takich działań;
  - f) kwestii powrotu osób określonych w ust. 2 lit. e) niniejszego artykułu w warunkach zapewniających poszanowanie ludzkiej godności, w tym wspieranie ich dobrowolnego i trwałego powrotu do kraju pochodzenia oraz ich admisji/readmisji zgodnie z ust. 3 niniejszego artykułu. Powrót tych osób odbywa się z należytym uwzględnieniem prawa Stron do przyznawania zezwoleń na pobyt stały lub zezwoleń na pobyt ze względu na trudne położenie danej osoby i z przyczyn humanitarnych oraz zasady *non-refoulement*;
  - g) kwestiach uznanych za przedmiot wspólnego zainteresowania w dziedzinie wiz, bezpieczeństwa dokumentów podróży i zarządzania granicami;
  - h) kwestiach związanych z migracją i rozwojem, w tym na rozwoju zasobów ludzkich, ochronie socjalnej, maksymalizacji korzyści płynących z migracji, kwestii płci i rozwoju, etycznej rekrutacji i migracji cyrkulacyjnej oraz na integracji migrantów.
3. W ramach współpracy w tej dziedzinie i bez uszczerbku dla potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi Strony postanawiają ponadto, że:
- a) na wniosek danego państwa członkowskiego Filipiny bez zbędnej zwłoki przyjmują z powrotem – zgodnie z ust. 2 lit. e) niniejszego artykułu – wszelkich swoich obywateli przebywających na terytorium tego państwa członkowskiego po ustaleniu obywatelstwa i przeprowadzeniu odpowiedniej procedury w tym państwie członkowskim;
  - b) na wniosek Filipin każde państwo członkowskie przyjmuje z powrotem – zgodnie z ust. 2 lit. e) niniejszego artykułu – bez zbędnej zwłoki wszelkich swoich obywateli przebywających na terytorium Filipin po ustaleniu obywatelstwa i przeprowadzeniu odpowiedniej procedury na Filipinach;
  - c) państwa członkowskie i Filipiny zapewniają swoim obywatelom dokumenty wymagane do tego celu. Każdy wniosek o admisję lub readmisję przekazywany jest przez państwo występujące z wnioskiem do właściwego organu państwa rozpatrującego wniosek.

W przypadku gdy zainteresowana osoba nie posiada jakiegokolwiek odpowiedniego dokumentu tożsamości lub innego dowodu potwierdzającego obywatelstwo, właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne lub konsularne na wniosek Filipin lub państwa członkowskiego natychmiast potwierdza obywatelstwo tej osoby, w razie potrzeby za pomocą przeprowadzenia rozmowy; po potwierdzeniu obywatelstwa filipińskiego lub obywatelstwa państwa członkowskiego właściwe organy filipińskie lub organy państwa członkowskiego wydają odpowiednie dokumenty.

4. Strony postanawiają jak najszybciej zawrzeć umowę o admisji/readmisji swoich obywateli, obejmującą postanowienia dotyczące readmisji obywateli innych państw i bezpaństwowców.

Artykuł 27

Praca na morzu, kształcenie i szkolenie marynarzy

1. Strony postanawiają współpracować w dziedzinie pracy na morzu w celu propagowania i utrzymania godnych warunków życia i pracy marynarzy, bezpieczeństwa osobistego i ochrony osobistej marynarzy, bezpieczeństwa pracy oraz polityki i programów w zakresie zdrowia.
2. Ponadto Strony postanawiają współpracować w dziedzinie kształcenia i szkolenia marynarzy oraz wydawania im świadectw w celu zapewnienia bezpiecznych i skutecznych działań na morzu oraz zapobiegania szkodom dla środowiska, łącznie z podnoszeniem kompetencji załogi w celu dostosowania się do zmieniających się wymogów sektora żegluga i do postępu technologicznego.

3. Strony przestrzegają zasad i postanowień określonych zarówno w Konwencji ONZ o prawie morza z 1982 roku, w szczególności postanowień odnoszących się do obowiązków każdej Strony w odniesieniu do warunków pracy, kwestii związanych z załogą i spraw socjalnych na statkach pływających pod jej banderą, jak i w zmienionej Międzynarodowej konwencji o wymaganiach w zakresie wyszkolenia marynarzy, wydawania im świadectw oraz pełnienia wacht (Konwencji STCW), w odniesieniu do szkolenia marynarzy i wymagań w zakresie kompetencji, a także zasad i postanowień zawartych w odpowiednich instrumentach międzynarodowych, których są stronami.

4. Współpraca w tej dziedzinie opiera się na wzajemnych konsultacjach i dialogu między Stronami, koncentrując się między innymi na:

- a) kształceniu i szkoleniu marynarzy;
- b) wymianie informacji i wsparciu w zakresie działań związanych z morzem;
- c) stosowanych metodach nauki i sprawdzonych rozwiązaniach w zakresie szkolenia;
- d) programach dotyczących piractwa i terroryzmu na morzu;
- e) prawie marynarzy do bezpiecznego miejsca pracy; godnych warunków pracy i życia na pokładzie statku; oraz ochrony zdrowia, opieki medycznej, opieki socjalnej i innych form ochrony socjalnej.

TYTUŁ VI

WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA, WSPÓŁPRACA NA RZECZ ROZWOJU I W INNYCH SEKTORACH

Artykuł 28

Zatrudnienie i sprawy socjalne

1. Strony postanawiają zacieśnić współpracę w dziedzinie zatrudnienia i spraw społecznych, w tym współpracę w zakresie spójności regionalnej i społecznej w odniesieniu do art. 26 ust. 2 lit. b), bezpieczeństwa i higieny pracy, rozwoju umiejętności, równouprawnienia płci oraz godnej pracy, w celu wzmocnienia społecznego wymiaru globalizacji.

2. Strony potwierdzają potrzebę wspierania procesu globalizacji, który byłby korzystny dla wszystkich, a także propagowania pełnego i wydajnego zatrudnienia oraz godnej pracy jako kluczowych elementów zrównoważonego rozwoju i ograniczania ubóstwa, zgodnie z rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 60/1 z dnia 24 października 2005 r. (rezultaty światowego szczytu z 2005 roku) oraz z deklaracją ministerialną przyjętą na obradach wysokiego szczebla Rady Gospodarczo-Społecznej ONZ z lipca 2006 roku (Rada Gospodarczo-Społeczna ONZ E/2006/L.8 z dnia 5 lipca 2006 r.). Strony uwzględniają uwarunkowania i odmienny charakter sytuacji gospodarczej i społecznej każdej ze Stron.

3. Strony, potwierdzając swoje zobowiązania w zakresie poszanowania, propagowania i realizacji uznanych na szczeblu międzynarodowym standardów pracy i standardów socjalnych, o których mowa w szczególności w Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy oraz konwencjach MOP, których są stronami, postanawiają współpracować w zakresie szczegółowych programów i przedsięwzięć dotyczących wsparcia technicznego, zgodnie z wzajemnymi uzgodnieniami. Strony postanawiają również podjąć dialog, współpracę i inicjatywy w zakresie zagadnień stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania na szczeblu dwustronnym lub wielostronnym, takim jak ONZ, IOM, dialog Azja – Europa i dialog UE – ASEAN.

Artykuł 29

Współpraca na rzecz rozwoju

1. Podstawowym celem współpracy na rzecz rozwoju jest wspieranie zrównoważonego rozwoju, który przyczyni się do ograniczenia ubóstwa i do realizacji uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym celów rozwoju, w tym milenijnych celów rozwoju. Strony angażują się w regularny dialog w sprawie współpracy w zakresie rozwoju zgodnie ze swoimi priorytetami i obszarami będącymi przedmiotem wspólnego zainteresowania.

2. Dialog w sprawie współpracy na rzecz rozwoju ma na celu między innymi:

- a) promowanie rozwoju ludzkiego i społecznego;
- b) dążenie do zrównoważonego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu;

- c) promowanie zrównowazenia środowiskowego i należytego zarządzania zasobami naturalnymi, łącznie z propagowaniem sprawdzonych rozwiązań;
- d) zmniejszenie wpływu i opanowanie skutków zmiany klimatu;
- e) zwiększenie zdolności do głębszej integracji z gospodarką światową i międzynarodowym systemem handlu;
- f) propagowanie reformy sektora publicznego, w szczególności w dziedzinie zarządzania finansami publicznymi, w celu poprawy świadczenia usług socjalnych;
- g) ustanowienie procesów zgodnych z zasadami zawartymi w Deklaracji paryskiej w sprawie skuteczności pomocy, w programie działania z Akry i z innymi zobowiązaniami międzynarodowymi mającymi na celu poprawę świadczenia i skuteczności pomocy.

Artykuł 30

Dialog na temat polityki gospodarczej

1. Strony postanawiają współpracować w propagowaniu wymiany informacji na temat panujących u nich trendów gospodarczych i politycznych oraz wymiany doświadczeń dotyczących koordynowania polityki gospodarczej w ramach regionalnej współpracy i integracji gospodarczej.
2. Strony dążą również do pogłębienia dialogu między swoimi organami w kwestiach gospodarczych, które zgodnie z uzgodnieniami Stron mogą obejmować takie obszary jak polityka pieniężna, polityka budżetowa, w tym opodatkowanie działalności gospodarczej, finanse publiczne, stabilizacja makroekonomiczna i zadłużenie zewnętrzne.

Artykuł 31

Społeczeństwo obywatelskie

Strony uznają rolę i potencjalny wkład organizacji społeczeństwa obywatelskiego w demokratyczne sprawowanie rządów i postanawiają wspierać skuteczny dialog i współdziałanie ze społeczeństwem obywatelskim zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami prawa krajowego każdej ze Stron.

Artykuł 32

Kontrolowanie ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi

1. Strony postanawiają zwiększyć współpracę w zakresie kontrolowania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi w ramach ciągłego opracowywania i wdrażania środków mających na celu ograniczenie ryzyka dla społeczności i opanowanie skutków klęsk żywiołowych na wszystkich poziomach społeczeństwa. Należy położyć nacisk na działania zapobiegawcze i proaktywne podejście do postępowania w sytuacji zagrożenia i ryzyka oraz na zmniejszanie ryzyka lub narażenia na klęski żywiołowe.
2. Strony współpracują, aby uczynić kontrolowanie ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi integralną częścią planów i procesów decyzyjnych w zakresie rozwoju odnoszących się do klęsk żywiołowych.
3. Współpraca w tej dziedzinie koncentruje się na następujących elementach programu:
  - a) zmniejszeniu ryzyka klęsk żywiołowych lub zapobieganiu klęskom żywiołowym i ich łagodzeniu;
  - b) zarządzaniu wiedzą, innowacjach, badaniach i kształceniu w celu stworzenia kultury bezpieczeństwa i odporności na wszystkich szczeblach;
  - c) przygotowaniu na klęski żywiołowe;
  - d) polityce, zdolnościach instytucjonalnych i osiągnięciu porozumienia w opanowywaniu skutków klęsk żywiołowych;
  - e) reagowaniu w przypadku klęsk żywiołowych;

- f) ocenie i monitorowaniu ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi;
- g) procesie przywracania stanu sprzed klęski żywiołowej i planowaniu odbudowy;
- h) przystosowaniu do zmiany klimatu i jej łagodzeniu.

Artykuł 33

Energia

1. Strony podejmują starania w celu zacieśnienia współpracy w sektorze energii, dążąc do:
  - a) stworzenia sprzyjających warunków inwestowania, w szczególności w infrastrukturę, oraz równych szans w zakresie energii odnawialnej;
  - b) dywersyfikacji źródeł energii w celu zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, w tym opracowania nowych, zrównoważonych, innowacyjnych i odnawialnych form energii, oraz wspierania instytucjonalizacji odpowiednich ram polityki w tej dziedzinie w celu stworzenia równych szans w zakresie energii odnawialnej, a także jej włączenia do stosownych obszarów polityki;
  - c) opracowania spójnych standardów energetycznych, w szczególności w przypadku biopaliw i innych alternatywnych paliw oraz związanych z nimi udogodnień i działań praktycznych;
  - d) rozsądnego wykorzystywania energii poprzez propagowanie efektywności energetycznej i oszczędności energii w produkcji, transporcie, dystrybucji i zużyciu końcowym energii;
  - e) wspierania transferu technologii między przedsiębiorstwami Stron dla celów zrównoważonej produkcji i wykorzystania energii. Można to osiągnąć przez odpowiednią współpracę, w szczególności w dziedzinie reform sektora energetycznego, rozwoju źródeł energii, infrastruktury rynku niższego szczebla i rozwoju biopaliw;
  - f) wspierania budowania potencjału we wszystkich dziedzinach objętych niniejszym artykułem i promowania atrakcyjnych i warunków sprzyjających wzajemnym inwestycjom dzięki konsekwentnemu dialogowi, którego celem jest osiągnięcie stabilnych, przejrzystych, otwartych i niedyskryminujących przepisów dla inwestorów, badanie mechanizmów administracyjnych ułatwiających przepływy inwestycji, zgodnie z krajowymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi Stron.
2. W tym celu Strony postanawiają propagować kontakty i wspólne badania ukierunkowane na osiągnięcie wzajemnych korzyści, w szczególności za pośrednictwem stosownych ram regionalnych i międzynarodowych. W odniesieniu do artykułu 34 i wniosków Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju, który odbył się w Johannesburgu w 2002 roku, Strony podkreślają potrzebę odniesienia się do powiązań między dostępem do usług energetycznych po przystępnych cenach a zrównoważonym rozwojem. Działania te można propagować we współpracy z inicjatywą energetyczną Unii Europejskiej, zapoczątkowaną podczas Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju.
3. Strony, dotrzymując swoich zobowiązań jako strony Ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu, postanawiają propagować współpracę techniczną i partnerstwa prywatne w ramach przedsięwzięć w zakresie zrównoważonej i odnawialnej energii, stosowania nowych rodzajów paliwa oraz efektywności energetycznej poprzez elastyczne mechanizmy rynkowe, takie jak mechanizm rynku uprawnień do emisji dwutlenku węgla.

Artykuł 34

Środowisko i zasoby naturalne

1. Strony zgadzają się, że współpraca w tej dziedzinie przyczynia się do propagowania ochrony środowiska i poprawy jego stanu w dążeniu do zrównoważonego rozwoju. W ramach wszystkich działań podejmowanych przez Strony w ramach niniejszej umowy uwzględnia się wdrażanie wyników Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju oraz wielostronnych porozumień w sprawie środowiska, których są one stronami.
2. Strony zgadzają się co do potrzeby zachowania zasobów naturalnych i bioróżnorodności oraz zarządzania nimi w zrównoważony sposób z korzyścią dla wszystkich pokoleń i z uwzględnieniem ich potrzeb w zakresie rozwoju.
3. Strony postanawiają współpracować w celu zwiększenia wzajemnego wspierania polityki handlowej i polityki ochrony środowiska oraz włączenia zagadnień dotyczących ochrony środowiska do wszystkich dziedzin współpracy.

4. Strony dążą do kontynuowania i zacieśniania współpracy w ramach regionalnych programów ochrony środowiska w odniesieniu do:
- zwiększania świadomości środowiskowej i udziału społeczności lokalnych w ochronie środowiska oraz staraniach na rzecz zapewnienia zrównoważonego rozwoju, w tym udziału tubylczych wspólnot kulturowych/ludności tubylczej oraz społeczności lokalnych;
  - budowania potencjału w zakresie przystosowania do zmiany klimatu i jej łagodzenia oraz efektywności energetycznej;
  - budowania potencjału w zakresie uczestnictwa w wielostronnych porozumieniach w sprawie środowiska i ich wdrażania, obejmujących między innymi takie kwestie jak bioróżnorodność i bezpieczeństwo biologiczne;
  - propagowania przyjaznych dla środowiska technologii, produktów i usług, w tym poprzez stosowanie instrumentów regulacyjnych i rynkowych;
  - poprawy stanu zasobów naturalnych, w tym gospodarki leśnej, i walki z nielegalnym pozyskiwaniem drewna i związanym z nim handlem, oraz propagowania zrównoważonej gospodarki zasobami naturalnymi, w tym gospodarki leśnej;
  - skutecznego zarządzania parkami narodowymi i obszarami chronionymi oraz wyznaczania i ochrony obszarów cechujących się różnorodnością biologiczną oraz zagrożonych ekosystemów, z należytym poszanowaniem społeczności lokalnych i tubylczych zamieszkujących te obszary lub ich okolice;
  - zapobiegania nielegalnemu przewozowi przez granicę odpadów stałych i niebezpiecznych oraz innych rodzajów odpadów;
  - ochrony środowiska przybrzeżnego i morskiego oraz skutecznej gospodarki wodnej;
  - ochrony i zachowania gruntów oraz zrównoważonego gospodarowania ziemią, w tym regeneracja wyrobisk górniczych lub zamkniętych kopalń;
  - wspierania budowania potencjału w zakresie kontrolowania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi;
  - propagowania wzorców w zakresie zrównoważonej konsumpcji i produkcji w swoich gospodarkach.
5. Strony ułatwiają sobie nawzajem dostęp do swoich programów w tej dziedzinie zgodnie ze warunkami szczególnymi takich programów.

Artykuł 35

Rolnictwo, rybołówstwo i rozwój obszarów wiejskich

Strony postanawiają ułatwić dialog i propagować współpracę zmierzającą do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w zakresie rolnictwa, rybołówstwa i rozwoju obszarów wiejskich. Obszary dialogu mogą obejmować:

- politykę rolną i ogólne perspektywy dla rolnictwa w skali międzynarodowej;
- możliwości ułatwienia handlu roślinami, zwierzętami, zwierzętami wodnymi i produktami z nich pochodzącymi, z uwzględnieniem odpowiednich konwencji międzynarodowych, między innymi IPPC i OIE, których są one stronami;
- dobrostan zwierząt;
- politykę rozwoju na obszarach wiejskich;
- politykę jakości w odniesieniu do roślin, zwierząt i produktów wodnych, w szczególności oznaczeń geograficznych;
- rozwój zrównoważonego i przyjaznego środowiska rolnictwa, przemysłu rolnego, biopaliw oraz transfer biotechnologii;
- ochronę odmian roślin, technologię produkcji nasion, poprawę wydajności upraw, alternatywne technologie uprawy, w tym biotechnologię rolniczą;
- tworzenie baz danych w zakresie rolnictwa, rybołówstwa i rozwoju obszarów wiejskich;

- i) zwiększenie zasobów ludzkich w dziedzinie rolnictwa, weterynarii i rybołówstwa;
- j) wspieranie zrównoważonej i odpowiedzialnej długoterminowej polityki morskiej i rybołówstwa, w tym technologii w zakresie rybołówstwa, ochrony morskich zasobów przybrzeżnych i zasobów pełnego morza oraz zarządzania nimi;
- k) wspieranie starań służących zapobieganiu nielegalnym, niezgłaszanym i nieuregulowanym praktykom rybackim i związanemu z nimi handlowi;
- l) środki dotyczące wymiany doświadczeń i partnerstw, rozwój wspólnych przedsiębiorstw i sieci współpracy między miejscowymi działaczami lub podmiotami gospodarczymi, w tym środki mające na celu poprawę dostępu do finansowania w takich obszarach jak badania i transfer technologii;
- m) wspieranie stowarzyszeń producentów i działań promujących handel.

Artykuł 36

Rozwój regionalny i współpraca regionalna

1. Strony propagują wzajemne zrozumienie i dwustronną współpracę w dziedzinie polityki regionalnej.
2. Strony ułatwiają i wspierają wymianę informacji oraz współpracę w zakresie polityki regionalnej ze szczególnym naciskiem na rozwój obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, powiązania między obszarami miejskimi i wiejskimi oraz rozwój obszarów wiejskich.
3. Współpraca w zakresie polityki regionalnej może przyjąć następujące formy:
  - a) metody kształtowania i wdrażania polityki regionalnej;
  - b) wielopoziomowe sprawowanie rządów i partnerstwo;
  - c) powiązania między obszarami miejskimi i wiejskimi;
  - d) rozwój obszarów wiejskich, w tym inicjatywy mające na celu poprawę dostępu do finansowania oraz zrównoważony rozwój;
  - e) statystyki.

Artykuł 37

Polityka przemysłowa i współpraca w sektorze MŚP

Biorąc pod uwagę swoją politykę gospodarczą i cele gospodarcze, Strony postanawiają propagować współpracę w zakresie polityki przemysłowej we wszystkich dziedzinach uznanych za właściwe, w celu stworzenia klimatu sprzyjającego rozwojowi gospodarczemu oraz zwiększenia konkurencyjności sektorów, w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), między innymi poprzez:

- a) propagowanie tworzenia sieci kontaktów wśród podmiotów gospodarczych, w szczególności MŚP, w celu wymiany informacji i doświadczeń, określanie możliwości w sektorach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, transfer technologii oraz wspieranie handlu i inwestycji;
- b) wymianę informacji i doświadczeń w tworzeniu ramowych warunków prowadzących do powstawania otoczenia sprzyjającego prowadzeniu przedsiębiorstw, w szczególności MŚP, w celu poprawy ich konkurencyjności;
- c) propagowanie udziału obu Stron w projektach pilotażowych i specjalnych programach zgodnie z ich szczególnymi warunkami;
- d) wspieranie inwestycji i wspólnych przedsięwzięć w celu stymulowania transferu technologii, innowacji, modernizacji, dywersyfikacji i inicjatyw w zakresie jakości;
- e) zapewnienie informacji i wspieranie innowacji oraz wymiana sprawdzonych rozwiązań w zakresie dostępu do finansowania, w szczególności w przypadku małych przedsiębiorstw i mikroprzedsiębiorstw;
- f) propagowanie odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw oraz zachęcanie do stosowania odpowiedzialnych praktyk handlowych, obejmujących zrównoważoną konsumpcję i produkcję;
- g) tworzenie wspólnych projektów badawczych w wybranych branżach przemysłu oraz współpraca dotycząca przedsięwzięć w zakresie budowania potencjału, obejmująca normy, procedury oceny zgodności oraz regulacje techniczne, zgodnie z wzajemnymi uzgodnieniami.

Artykuł 38

Transport

1. Strony postanawiają współpracować w stosownych obszarach polityki transportowej, mając na względzie poprawę możliwości inwestowania oraz przepływu towarów i pasażerów, wspieranie bezpieczeństwa i ochrony w transporcie morskim i lotniczym, zajęcie się wpływem transportu na środowisko oraz poprawę skuteczności swoich systemów transportu.
2. Współpraca między Stronami w tej dziedzinie ma na celu sprzyjanie:
  - a) wymianie informacji o polityce transportowej oraz regulacjach i praktykach każdej ze Stron, w szczególności dotyczących transportu miejskiego, transportu na obszarach wiejskich, transportu morskiego, transportu lotniczego oraz ich logistyki, wzajemnych połączeniach i interoperacyjności multimodalnych sieci transportowych, jak również zarządzania drogami, koleją, portami i lotniskami;
  - b) wymianie poglądów na temat europejskich systemów nawigacji satelitarnej (w szczególności Galileo), z naciskiem na kwestie korzystne dla obu Stron w zakresie rozwoju regulacji, przemysłu i rynku;
  - c) kontynuacji dialogu w dziedzinie przewozów lotniczych, mającego na celu zapewnienie bez zbędnej zwłoki pewności prawa istniejących dwustronnych umów dotyczących przewozów lotniczych między poszczególnymi państwami członkowskimi a Filipinami;
  - d) kontynuacji dialogu w sprawie poprawy sieci infrastruktury transportu lotniczego oraz działań w transporcie lotniczym w celu zapewnienia szybkiego, skutecznego, zrównoważonego i bezpiecznego przepływu osób i towarów oraz promowaniu stosowania prawa konkurencji i regulacji ekonomicznej sektora transportu lotniczego w celu wspierania konwergencji przepisów i ułatwiania działalności gospodarczej oraz zbadania możliwości dalszego rozwoju współpracy w dziedzinie transportu lotniczego. Dodatkowo należy propagować przedsięwzięcia dotyczące współpracy w sektorze transportu lotniczego stanowiące przedmiot wspólnego zainteresowania;
  - e) dialogowi w dziedzinie polityki i usług transportu morskiego, mającemu na celu w szczególności wspieranie rozwoju sektora transportu morskiego obejmujące między innymi:
    - (i) wymianę informacji w zakresie przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących transportu morskiego i portów;
    - (ii) propagowanie nieograniczonego dostępu do międzynarodowego rynku i handlu morskiego na zasadach komercyjnych, zaniechania wprowadzania klauzul podziału ładunku, propagowanie traktowania narodowego oraz stosowania klauzul najwyższego uprzywilejowania w stosunku do statków należących do obywateli lub przedsiębiorstw drugiej Strony oraz przyznania prawa do świadczenia usług transportu bezpośredniego (tzw. „od drzwi do drzwi”) obejmujących odcinki morskie, z uwzględnieniem przepisów prawa krajowego Stron;
    - (iii) skuteczną administrację portów i skuteczność usług transportu morskiego; oraz
    - (iv) wspieranie współpracy w zakresie transportu morskiego będącej przedmiotem wspólnego zainteresowania, a także w obszarze pracy na morzu oraz kształcenia i szkolenia marynarzy zgodnie z artykułem 27;
  - f) dialogowi w sprawie skutecznego wprowadzenia standardów w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony transportu oraz zapobiegania zanieczyszczeniom, w szczególności w odniesieniu do transportu morskiego (w tym zwłaszcza do walki z piractwem) i lotniczego, zgodnie ze stosownymi konwencjami międzynarodowymi, których są one stronami, oraz standardów, w tym współpracę w ramach stosownych forów międzynarodowych mających na celu lepsze wdrażanie regulacji międzynarodowych. W tym celu Strony propagują współpracę i pomoc techniczną w zakresie zagadnień związanych z bezpieczeństwem transportu i poszanowaniem środowiska, w tym między innymi kształcenia i szkolenia z zakresu transportu morskiego i lotniczego, poszukiwania i ratownictwa oraz badania wypadków i zdarzeń. Strony koncentrują się również na propagowaniu przyjaznych środowisku środków transportu.

Artykuł 39

Współpraca naukowo-techniczna

1. Strony postanawiają współpracować w zakresie nauki i techniki z uwzględnieniem celów swojej polityki.
2. Cele takiej współpracy są następujące:
  - a) zachęcanie do wymiany informacji i udostępnianie *know-how* z zakresu nauki i technologii, w szczególności na temat wdrażania polityk i programów oraz praw własności intelektualnej w przypadku działań w zakresie badań i rozwoju;

- b) promowanie trwałych stosunków i partnerstw w dziedzinie badań między społecznościami naukowymi, ośrodkami badawczymi, uczelniami i sektorami przemysłu obu Stron;
  - c) wspieranie szkolenia zasobów ludzkich oraz budowania potencjału w zakresie technologii i badań;
3. Współpraca może przybrać formę wspólnych projektów badawczych i wymiany, jak również spotkań i szkoleń naukowców w ramach programów szkoleń międzynarodowych, mobilności międzynarodowej oraz programów wymiany międzynarodowej, zakładająca jak największe rozpowszechnianie wyników badań, nauki i sprawdzonych rozwiązań. Możliwe jest wzajemne uzgodnienie innych rodzajów współpracy.
4. Działania w ramach współpracy powinny opierać się na zasadach wzajemności, sprawiedliwego traktowania i wzajemnych korzyści oraz zapewniać odpowiednią ochronę własności intelektualnej. Wszelkie kwestie związane z prawami własności intelektualnej, które mogą pojawić się w ramach współpracy na podstawie niniejszej umowy, mogą w razie potrzeby podlegać negocjacom między właściwymi agencjami lub zainteresowanymi grupami przed rozpoczęciem działań w ramach współpracy i mogą obejmować kwestie prawa autorskiego, znaku towarowego i patentów z uwzględnieniem przepisów ustawowych i wykonawczych każdej ze Stron.
5. Strony wspierają udział odpowiednich instytucji szkolnictwa wyższego, ośrodków badawczych i sektorów produkcji, w tym MSP.
6. Strony postanawiają dołożyć wszelkich starań w celu podniesienia świadomości opinii publicznej w zakresie możliwości oferowanych przez programy każdej ze Stron w zakresie współpracy naukowej i technicznej.

Artykuł 40

Współpraca w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych

1. Uznając, że technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) są ważnym elementem współczesnego życia oraz posiadają ogromne znaczenie dla rozwoju gospodarczego i społecznego, Strony podejmują wymianę poglądów na temat swojej polityki w tej dziedzinie w celu promowania rozwoju gospodarczego
2. Współpraca w tej dziedzinie koncentruje się między innymi na:
- a) udziale w kompleksowym dialogu regionalnym na temat różnych aspektów społeczeństwa informacyjnego, w szczególności na temat polityk i regulacji dotyczących łączności elektronicznej, w tym na temat usług powszechnych, licencjonowania, ogólnych zezwoleń, niezależności i skuteczności organów regulacyjnych, e-rządzenia, badań oraz usług wspomaganých przez TIK;
  - b) połączeniu międzysystemowym i interoperacyjności sieci (takich jak Transeurazjatycka Sieć Informacyjna) i usług istniejących na terytoriach Stron i w Azji Południowo-Wschodniej;
  - c) standaryzacji i rozpowszechnieniu nowych i powstających technologii w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych;
  - d) wspieraniu współpracy w zakresie badań w dziedzinie TIK dotyczącej tematów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania Stron;
  - e) udostępnianiu sprawdzonych rozwiązań w ramach starań o zmniejszenie przepaści cyfrowej;
  - f) tworzeniu i wdrażaniu strategii i mechanizmów w zakresie aspektów bezpieczeństwa TIK oraz zwalczania cyberprzestępczości;
  - g) udostępnianiu doświadczeń w zakresie rozmieszczania telewizji cyfrowej oraz aspektów regulacyjnych, zarządzania oraz badań w zakresie widma;
  - h) wspieraniu starań i udostępnianiu doświadczeń w zakresie rozwoju zasobów ludzkich w dziedzinie TIK.

Artykuł 41

Sektor audiowizualny, media i multimedia

Strony będą propagować, wspierać i ułatwiać wymiany, współpracę i dialog między swoimi stosownymi instytucjami i podmiotami w sektorze audiowizualnym, medialnym i multimedialnym. Postanawiają one nawiązać regularny dialog w tych dziedzinach.

*Artykuł 42***Współpraca w zakresie turystyki**

1. Zgodnie z ogólnym kodeksem etyki w turystyce opracowanym przez Światową Organizację Turystyki oraz z zasadami zrównoważonego rozwoju stanowiącymi podstawę Agendy 21, na poziomie lokalnym Strony dążą do osiągnięcia lepszej wymiany informacji i wypracowania wzorcowych rozwiązań, aby zapewnić zrównoważony rozwój turystyki.
2. Obie Strony postanawiają nawiązać dialog w celu ułatwienia współpracy, w tym wsparcia technicznego, w dziedzinach szkolenia zasobów ludzkich i rozwoju nowych technologii o przeznaczeniu zgodnym z zasadami zrównoważonej turystyki.
3. Strony postanawiają rozwijać współpracę w zakresie ochrony i zwiększania potencjału dziedzictwa naturalnego i kulturowego, łagodzenia negatywnych skutków turystyki oraz większego pozytywnego wkładu branży turystycznej w zrównoważony rozwój społeczności lokalnych, między innymi poprzez rozwój ekoturystyki, przy jednoczesnym przestrzeganiu integralności i interesów społeczności lokalnych i tubylczych oraz poprawę szkoleń w branży turystycznej.

*Artykuł 43***Współpraca w zakresie usług finansowych**

1. Strony postanawiają zacieśniać współpracę w celu osiągnięcia bardziej zbliżonych wspólnych zasad i standardów oraz usprawnienia systemów rachunkowych, audytowych, nadzorczych i regulacyjnych w bankowości, ubezpieczeniach oraz innych obszarach sektora finansowego.
2. Strony uznają znaczenie wsparcia technicznego i środków w zakresie budowania potencjału dla realizacji tego celu.

*Artykuł 44***Dobre zarządzanie w dziedzinie opodatkowania**

1. W celu umacniania i rozwijania działalności gospodarczej z jednoczesnym uwzględnieniem potrzeby opracowania odpowiednich ram regulacyjnych Strony uznają i będą wdrażały zasady właściwego zarządzania w dziedzinie podatków. W tym celu Strony, zgodnie ze swoimi kompetencjami, będą usprawniały międzynarodową współpracę w dziedzinie opodatkowania, ułatwiały pobór uzasadnionych należności podatkowych oraz opracowywały środki służące skutecznej realizacji wyżej wymienionych zasad.
2. Strony postanawiają, że wdrażanie tych zasad odbywać się będzie w szczególności w ramach istniejących lub przyszłych dwustronnych porozumień w dziedzinie opodatkowania między Filipinami a państwami członkowskimi.

*Artykuł 45***Opieka zdrowotna**

1. Strony uznają i potwierdzają ogromne znaczenie zdrowia. Strony postanawiają zatem współpracować w sektorze ochrony zdrowia obejmującym takie dziedziny jak reforma systemu opieki zdrowotnej, poważne choroby zakaźne i inne zagrożenia dla zdrowia, choroby niezakaźne oraz międzynarodowe porozumienia w sprawie ochrony zdrowia mające na celu osiągnięcie poprawy zdrowia i zrównoważonego rozwoju sektora ochrony zdrowia na zasadzie wzajemnych korzyści.
2. Współpraca odbywa się poprzez:
  - a) programy obejmujące dziedziny wymienione w ust. 1 niniejszego artykułu, w tym poprawę systemów opieki zdrowotnej, świadczenia usług zdrowotnych, usług związanych ze zdrowiem reprodukcyjnym ubogich i znajdujących się w trudnej sytuacji kobiet oraz społeczności, zarządzania w dziedzinie zdrowia, w tym lepszego zarządzania finansami publicznymi, finansowania opieki zdrowotnej, infrastruktury zdrowotnej i systemów informacji w zakresie zdrowia oraz zarządzania służbą zdrowia;

- b) wspólne działania w zakresie epidemiologii i nadzoru, w tym wymianę informacji oraz współpracę we wczesnym zapobieganiu zagrożeniom dla zdrowia, takim jak ptasia grypa i pandemia grypy oraz inne poważne choroby zakaźne;
- c) zapobieganie chorobom niezakaźnym i ich kontrola poprzez wymianę informacji i sprawdzonych wzorców, upowszechnianie zdrowego trybu życia, zajęcie się najważniejszymi kwestiami zdrowotnymi, takimi jak żywienie, uzależnienie od narkotyków, alkoholu i tytoniu, a także stworzenie programów badawczych związanych ze zdrowiem przewidzianych w artykule 39 oraz programów promocji zdrowia;
- d) propagowanie wdrażania przez Strony umów międzynarodowych, takich jak Ramowa konwencja o ograniczeniu użycia tytoniu i Międzynarodowe przepisy zdrowotne, których są one stronami;
- e) inne programy i przedsięwzięcia mające na celu poprawę usług zdrowotnych i wspieranie zasobów ludzkich dla systemów opieki zdrowotnej oraz warunków zdrowotnych, zgodnie ze wzajemnymi uzgodnieniami.

Artykuł 46

Kształcenie, kultura, dialog międzykulturowy i międzywyznaniowy

1. Strony postanawiają promować kształcenie, sport, współpracę w zakresie kultury i współpracę międzywyznaniową, przy pełnym poszanowaniu ich różnorodności, w celu zwiększenia wzajemnego zrozumienia i wiedzy o kulturze każdej ze Stron. W tym celu Strony będą wspierać i promować działania swoich instytutów kultury.
2. Strony postanawiają ponadto rozpocząć dialog w kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania odnoszących się do modernizacji systemów kształcenia, w tym kwestii dotyczących podstawowych kompetencji i stworzenia instrumentów oceny zgodnych ze standardami europejskimi.
3. Strony dążą również do podejmowania odpowiednich działań celem promowania kontaktów między obywatelami w dziedzinie kształcenia, sportu, wymiany kulturowej oraz dialogu międzywyznaniowego i międzykulturowego, jak również realizowania wspólnych inicjatyw w różnych sferach społeczno-kulturalnych, w tym współpracy w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego z poszanowaniem różnorodności kulturowej. W tym względzie Strony postanawiają również kontynuować wspieranie działalności Fundacji Azja-Europa oraz Dialogu Międzywyznaniowego ASEM.
4. Strony postanawiają prowadzić konsultacje i współpracę w ramach właściwych forów lub organizacji międzynarodowych, takich jak Unesco, w celu realizacji wspólnych celów i promowania większego zrozumienia i poszanowania różnorodności kulturowej. W związku z tym Strony postanawiają również popierać ratyfikację i wdrażanie Konwencji Unesco w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, przyjętej w dniu 20 października 2005 r.
5. Strony ponadto kładą nacisk na przyjęcie środków mających wzmacniać powiązania między odpowiednimi agencjami każdej ze Stron propagującymi wymianę informacji oraz *know-how* między ekspertami, młodzieżą i osobami pracującymi z młodzieżą (w szkole i poza nią), przy wykorzystaniu programów każdej ze Stron w zakresie kształcenia i kultury, takich jak Erasmus Mundus, oraz doświadczeń zdobytych w tych dziedzinach przez obie Strony.

Artykuł 47

Statystyka

Strony postanawiają propagować, zgodnie z dotychczasową działalnością w ramach współpracy dotyczącej statystyki prowadzoną między Unią Europejską a ASEAN, budowanie potencjału w zakresie statystyki, harmonizację metod i praktyk statystycznych, w tym gromadzenia i rozpowszechniania danych statystycznych, a tym samym możliwość wykorzystania, na wspólnie akceptowanych warunkach, danych dotyczących między innymi rachunków krajowych, bezpośrednich inwestycji zagranicznych, łączności i technologii informacyjnej, handlu towarami i usługami oraz, w bardziej ogólnym kontekście, danych dotyczących wszelkich innych obszarów objętych niniejszą umową, które podlegają przetwarzaniu danych statystycznych obejmującemu ich gromadzenie, analizę i rozpowszechnianie.

TYTUŁ VII

RAMY INSTYTUCJONALNE*Artykuł 48***Wspólny komitet**

1. Strony postanawiają ustanowić na mocy niniejszej umowy Wspólny Komitet składający się z przedstawicieli obu Stron na poziomie urzędników wyższego szczebla, któremu powierzone zostaną następujące zadania:
  - a) należyte funkcjonowanie i wdrażanie niniejszej umowy;
  - b) ustalenie priorytetów w związku z celami niniejszej umowy;
  - c) wydawanie zaleceń w celu propagowania celów niniejszej umowy.
2. Wspólny Komitet zbiera się zazwyczaj co najmniej raz na dwa lata, na przemian na Filipinach i w Unii Europejskiej, w terminie ustalonym za wspólnym porozumieniem. W drodze porozumienia pomiędzy Stronami można również zwoływać nadzwyczajne posiedzenia Wspólnego Komitetu. Wspólnemu Komitetowi przewodniczy naprzemiennie każda ze Stron. Porządek posiedzeń Wspólnego Komitetu ustala się w drodze porozumienia między Stronami.
3. Wspólny Komitet ustanawia specjalistyczne podkomitety zajmujące się wszystkimi obszarami objętymi niniejszą umową celem wspierania go w wykonywaniu jego zadań. Podkomitety zdają Wspólnemu Komitetowi szczegółowe sprawozdania ze swej działalności na każdym z jego posiedzeń.
4. Strony postanawiają, że zadaniem Wspólnego Komitetu będzie również nadzorowanie właściwego funkcjonowania wszelkich umów lub protokołów o charakterze sektorowym, które zostały lub zostaną zawarte przez Strony.
5. Wspólny Komitet przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.

TYTUŁ VIII

POSTANOWIENIA KOŃCOWE*Artykuł 49***Klauzula dotycząca zdarzeń w przyszłości**

1. Strony mogą za wzajemną zgodą i zgodnie z zaleceniem Wspólnego Komitetu rozszerzyć niniejszą umowę w celu zacieśnienia współpracy, w tym poprzez uzupełnienie jej za pomocą umów lub protokołów dotyczących szczególnych sektorów lub działań.
2. W odniesieniu do wykonywania niniejszej umowy każda ze Stron może przedstawić propozycje dotyczące rozszerzenia zakresu współpracy, biorąc pod uwagę doświadczenie uzyskane podczas jej stosowania.

*Artykuł 50***Środki na współpracę**

1. Strony postanawiają udostępnić odpowiednie środki, w tym środki finansowe, na realizację celów dotyczących współpracy określonych w niniejszej umowie w zakresie, w jakim pozwalają na to zasoby i przepisy każdej ze Stron.
2. Strony wdrażają pomoc finansową zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansami i współpracują w ramach ochrony swoich interesów finansowych. Strony podejmują skuteczne środki w celu zapobiegania nadużyciom finansowym, korupcji i innym nielegalnym działaniom oraz ich zwalczania, między innymi za pośrednictwem wzajemnej pomocy w dziedzinach objętych niniejszą umową zgodnie z przepisami ustawowymi i wykonawczymi każdej ze Stron. Wszelkie dalsze umowy lub instrumenty finansowe, które zostaną zawarte przez Strony, będą zawierać szczegółowe klauzule dotyczące współpracy finansowej obejmujące kontrole i inspekcje na miejscu oraz środki zwalczania nadużyć finansowych, w tym między innymi czynności prowadzone przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) i stosowne filipińskie organy dochodzeniowe.

3. Strony zachęcają Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) do kontynuowania działalności na Filipinach zgodnie z jego procedurami i kryteriami finansowania, z umową ramową podpisaną między EBI a Filipinami i z prawem krajowym Filipin.

4. Strony mogą zdecydować o rozszerzeniu wsparcia finansowego przeznaczonego na działania w zakresie współpracy w obszarach objętych niniejszą umową lub z nią związanych zgodnie z procedurami i zasobami finansowymi każdej ze Stron. Działania w zakresie współpracy mogą w stosowanych przypadkach obejmować między innymi inicjatywy dotyczące budowania potencjału i współpracy technicznej, wymianę ekspertów, prowadzenie badań, ustanawianie ram prawnych, regulacyjnych i związanych z egzekwowaniem prawa, które promują przejrzystość i odpowiedzialność, oraz inne działania uzgodnione przez Strony.

Artykuł 51

Ułatwienia

Aby ułatwić współpracę w ramach niniejszej umowy, obie Strony postanawiają przyznać konieczne ułatwienia urzędnikom i ekspertom zaangażowanym w realizację współpracy w celu wykonywania ich zadań, zgodnie z krajowymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi obu Stron.

Artykuł 52

Inne umowy

1. Bez uszczerbku dla stosownych postanowień Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, ani niniejsza umowa, ani działania podejmowane na jej mocy nie mają wpływu na uprawnienia Stron do podejmowania działań w ramach współpracy dwustronnej lub do zawierania w stosownych przypadkach nowych umów o partnerstwie i współpracy, w tym umów między Filipinami i poszczególnymi państwami członkowskimi.

2. Niniejsza umowa nie wpływa na stosowanie lub wykonywanie zobowiązań podjętych przez każdą ze Stron w stosunkach ze stronami trzecimi.

Artykuł 53

Wypełnianie zobowiązań

1. Strony podejmują wszelkie działania ogólne i szczegółowe wymagane w celu wykonywania swoich zobowiązań w ramach niniejszej umowy. Strony dokładają starań w celu realizacji celów określonych w umowie.

2. W przypadku jakichkolwiek rozbieżności dotyczących stosowania lub interpretacji niniejszej umowy każda ze Stron może odwołać się do Wspólnego Komitetu.

3. Jeżeli jedna ze Stron uzna, że druga Strona nie wypełniła któregośkolwiek z zobowiązań wynikających z niniejszej umowy, może podjąć właściwe środki. Przed ich podjęciem, z wyjątkiem szczególnie nagłych przypadków, o których mowa w ust. 5, przedstawia jednak Wspólnemu Komitetowi wszystkie istotne informacje konieczne do dokładnego zbadania sytuacji w celu znalezienia rozwiązania możliwego do zaakceptowania przez obie Strony.

4. Przy wyborze środków pierwszeństwo musi zostać przyznane tym, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie niniejszej umowy. O środkach tych powiadamia się natychmiast drugą Stronę; stają się one przedmiotem konsultacji w ramach Wspólnego Komitetu, jeżeli druga Strona przedstawi wniosek w tej sprawie.

5. Strony uznają, że do celów prawidłowej interpretacji i właściwego stosowania w praktyce niniejszej umowy wyrażenie „szczególnie nagłe przypadki” zawarte w ust. 3 oznacza przypadki istotnego naruszenia niniejszej umowy przez jedną ze Stron. Istotne naruszenie niniejszej umowy stanowi:

- a) wypowiedzenie niniejszej umowy niezgodnie z zasadami ogólnymi prawa międzynarodowego, lub
- b) naruszenie zasadniczych elementów niniejszej umowy, a mianowicie art. 1 ust. 1 i art. 8 ust. 2.

Przed zastosowaniem środków w szczególnie nagłych przypadkach każda Strona może złożyć wniosek o zwołanie pilnego posiedzenia w celu doprowadzenia do spotkania Stron. W przypadku przedstawienia takiego wniosku w terminie 15 dni -, chyba że Strony uzgodnią inny termin nieprzekraczający 21 dni - odbywa się posiedzenie w celu dokładnego zbadania sytuacji i znalezienia rozwiązania możliwego do zaakceptowania przez obie Strony.

Artykuł 54

Definicja pojęcia „Strony”

Do celów niniejszej umowy określenie „Strony” oznacza z jednej strony Unię lub jej państwa członkowskie albo Unię i jej państwa członkowskie, zgodnie z ich odpowiednimi uprawnieniami, a z drugiej strony Republikę Filipin.

Artykuł 55

Terytorialny zakres stosowania

Niniejsza umowa ma zastosowanie z jednej strony na terytorium, na którym stosowany jest Traktat o Unii Europejskiej zgodnie z warunkami określonymi w tym Traktacie, a z drugiej strony na terytorium Filipin.

Artykuł 56

Powiadomienia

Powiadomienia dokonywane zgodnie z artykułem 57 należy kierować kanałami dyplomatycznymi odpowiednio do Sekretarza Generalnego Rady Unii Europejskiej oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych Filipin.

Artykuł 57

Wejście w życie i okres obowiązywania

1. Niniejsza umowa wchodzi w życie w pierwszym dniu miesiąca następującego po dacie, z którą ostatnia Strona powiadomiła drugą Stronę o zakończeniu koniecznych do tego celu procedur prawnych.
2. Niniejsza umowa jest ważna przez okres pięciu lat. Umowa jest automatycznie przedłużana na kolejne okresy jednego roku, chyba że jedna ze Stron powiadomi pisemnie drugą Stronę o swoim zamiarze nieprzedłużania niniejszej umowy na sześć miesięcy przed końcem kolejnego rocznego okresu.
3. Wszelkie zmiany niniejszej umowy wprowadzane są za porozumieniem Stron. Wszelkie zmiany wchodzi w życie zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu, dopiero po powiadomieniu przez ostatnią ze Stron drugiej Strony, że dopełnione zostały wszystkie konieczne formalności.
4. Niniejsza umowa może zostać rozwiązana przez jedną ze Stron poprzez pisemne powiadomienie o zamiarze rozwiązania tej umowy przekazane drugiej Stronie. Rozwiązanie nabiera mocy sześć miesięcy po otrzymaniu powiadomienia przez drugą Stronę. Rozwiązanie umowy nie ma wpływu na uzgodnione lub trwające projekty rozpoczęte w ramach niniejszej umowy przed jej rozwiązaniem.

Artykuł 58

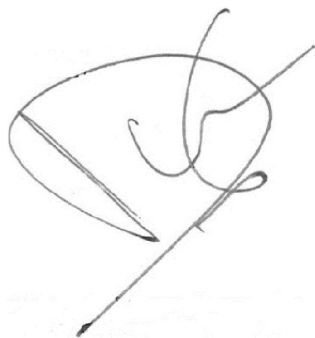
Teksty autentyczne

1. Niniejszą umowę sporządza się w dwóch egzemplarzach w językach: angielskim, bułgarskim, czeskim, duńskim, estońskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, litewskim, łotewskim, maltańskim, niderlandzkim, niemieckim, polskim, portugalskim, rumuńskim, słowackim, słoweńskim, szwedzkim, węgierskim oraz włoskim, przy czym wszystkie te teksty są jednakowo autentyczne.
2. Niniejszą umowę wynegocjowano w języku angielskim. Wszelkie rozbieżności językowe w tekstach zgłasza się do Wspólnego Komitetu.

Съставено в Пном Пен на единадесети юли две хиляди и дванадесета година.
Hecho en Phnom Penh el día once de julio del año dos mil doce.
V Phnompenhu dne jedenáctého července dva tisíce dvanáct.
Udfærdiget i Phnom Penh, den ellefte juli to tusind og tolv.
Geschehen zu Phnom Penh am elften Juli zweitausendzwoölf.
Kahe tuhande kaheteistkümnenda aasta juulikuu üheteistkümnendal päeval Phnom Penhis.
Έγινε στην Πνομ Πενχ την ενδεκάτη Ιουλίου του έτους δύο χιλιάδες δώδεκα.
Done at Phnom Penh on the eleventh day of July in the year two thousand and twelve.
Fait à Phnom Penh le onze juillet deux mille douze.
Fatto a Phnom Penh addì undici luglio duemiladodici.
Pnompenā, divi tūkstoši divpadsmitā gada vienpadsmitajā jūlijā.
Priimta Pnompenyje du tūkstančiai dvyliktų metų liepos vienuoliktą dieną.
Kelt Phnom Penh-ben, a kétezer-tizenkettedik év július havának tizenegyedik napján.
Magħmul fi Phnom Penh fil-ħdax-il jum ta' Lulju fis-sena elfejn u tnax.
Gedaan te Phnom-Penh, elf juli tweeduizend twaalf.
Sporządzono w Phnom Penh dnia jedenastego lipca roku dwa tysiące dwunastego.
Feito em Pnom Pene, aos onze dias do mês de julho de dois mil e doze.
Întocmit la Phnom Penh la data de unsprezece iulie a anului două mii doisprezece.
V Phnom Penh jedenásteho júla dvetisícďvanásť.
V Phnom Penhu, enajstega julija leta dva tisoč dvanajst.
Tehty Phnom Penhissä yhdenentoista päivänä heinäkuuta vuonna kaksituhattakaksitoista.
Utfärdat i Phnom Penh den elfte juli tjugohundratolv.

Voor het Koninkrijk België
Pour le Royaume de Belgique
Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

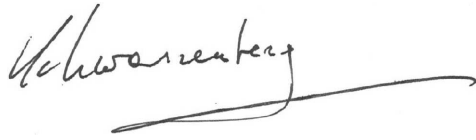
Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

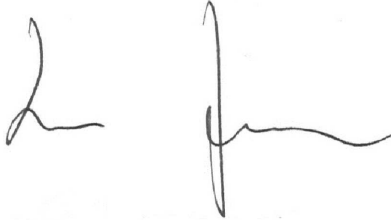
За Република България

Za Českou republiku

På Kongeriget Danmark vegne

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

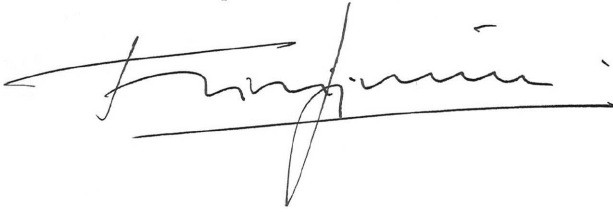
Thar cheann Na hÉireann
For Ireland

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

Pour la République française

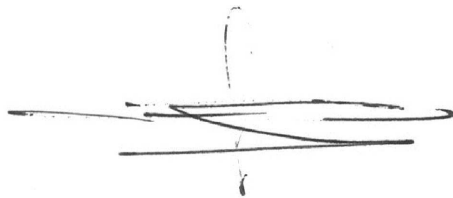
Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

Latvijas Republikas vārdā –

Lietuvos Respublikos vardu

Pour le Grand-Duché de Luxembourg

A Magyar Köztársaság részéről

Għal Malta

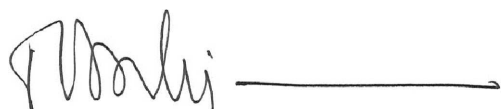
Voor het Koninkrijk der Nederlanden

Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

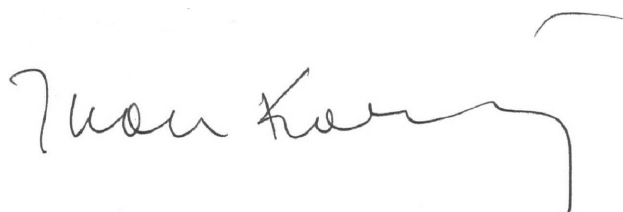
Pentru România

Za Republiko Slovenijo

Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta

För Republiken Finland

För Konungariket Sverige

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

За Европейския съюз
Por la Unión Europea
Za Evropskou unii
For Den Europæiske Union
Für die Europäische Union
Euroopa Liidu nimel
Για την Ευρωπαϊκή Ένωση
For the European Union
Pour l'Union européenne
Per l'Unione europea
Eiropas Savienības vārdā –
Europos Sąjungos vardu
Az Európai Unió részéről
Għall-Unjoni Ewropea
Voor de Europese Unie
W imieniu Unii Europejskiej
Pela União Europeia
Pentru Uniunea Europeană
Za Európsku úniu
Za Evropsko unijo
Euroopan unionin puolesta
För Europeiska unionen

Catherine U. Arls

For the Republic of the Philippines

[Handwritten signature]
